

НАОЧНІСТЬ У НАВЧАННІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ УСНОГО АНГЛІЙСЬКОГО МОВЛЕННЯ

А. Г. Мокіна

Житомирський державний університет імені Івана Франка

У статті визначено психофізіологічні передумови і методичну доцільність використання наочності для навчання старших дошкільників англійської мови. Виділено критерії класифікації наочності. Проаналізовано поняття “наочність”, “засоби навчання”. Проілюстровано використання різних видів наочності, зокрема мультимедійної презентації, для навчання розуміння на слух старшими дошкільниками англійської розповіді.

Ключові слова: наочність, засоби навчання, мультимедійна презентація, аудіювання, метод повної фізичної реакції.

А. Г. Мокіна. Наглядность в обучении старших дошкольников усной английской речи. В статье определены психофизиологические предпосылки и методическая целесообразность использования наглядности для обучения старших дошкольников английскому языку. Выделены критерии классификации наглядности. Проанализированы понятия “наглядность”, “средства обучения”. Проиллюстрировано использование разных видов наглядности, в частности мультимедийной презентации, для обучения понимания на слух старшими дошкольниками англоязычного рассказа.

Ключевые слова: наглядность, средства обучения, мультимедийная презентация, аудирование, метод полной физической реакции.

A. Mokina. Visuality in teaching oral English speech to kindergarteners. The article defines psychological and physiological prerequisites and methodological expediency of visuality usage in teaching English to kindergarteners. The criteria for classifying visuality are singled out. Concepts “visuality”, “teaching aid” are analyzed. The article illustrates the usage of different kinds of visuality, of a multimedia presentation in particular, for teaching listening comprehension of an English story to kindergarteners.

Key words: visuality, teaching aid, multimedia presentation, listening comprehension, total physical response method.

Навчання англійської мови у старшому дошкільному віці не є обов'язковим, а надається як додаткова послуга за запитом батьків. І більшість дошкільних закладів освіти здійснюють підготовку з іноземної мови. Це обумовлено тим, що навчання іноземної мови є обов'язковим з першого класу відповідно до нового Державного стандарту початкової загальної освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2012 року за № 462. Доцільності навчання іноземних мов на старшому дошкільному ступені присвячено праці вітчизняних науковців Т.К. Полонської (1993), Т.М. Шкваріної

(2000), О.Д. Рейпольської (2004), С.В. Соколовської (2005), Н.Ф. Шаркової (2007), Г.В. Матюхи (2008), О.В. Бойко (2008).

Невід'ємним методичним забезпеченням заняття з англійської мови в умовах дитячого садка є наочність. Проблему використання наочності у навчанні англійської мови досліджували О.В. Станішевська (1964) (у середній школі), Д.Г. Бурлак (1974) (у середній і вищій школі), В.М. Плахотник, М.Д. Бігич (1976) (у початковій і середній школі), Г.В. Бутко, Ю.М. Автономова (1986) (у середній школі), О.К. Федотова, Є.М. Оніщенко (1987) (у початковій і середній школі), І.О. Гузь (2005) (у початковій школі) та багато інших. Проте проблема використання наочності на старшому дошкільному ступені навчання іноземної мови потребує аналізу і дослідження.

Метою цієї статті є проаналізувати поняття “наочність” і визначити її види для полегшення розуміння старшими дошкільниками англомовних розповідей на слух.

Навчання англійської мови у старшому дошкільному віці з використанням наочності має своє психофізіологічне підґрунтя і методичну доцільність. Так, застосування наочності під час навчання іноземної мови (ІМ) сприяє поєднанню роботи обох півкуль головного мозку для використання його більшого потенціалу. Мозок дитини до п'яти років становить 90% розміру мозку дорослої людини. У десятирічної дитини мозок завершує свій фізичний розвиток. Як відомо, інтелектуальний розвиток людини визначається не кількістю нейронів у мозку, а кількістю сполучень, які утворюють нейрони між собою. Незначна кількість сполучень нейронів відбувається автоматично. Мозок розвивається, головним чином, якщо використовується, тобто виконує розумові справи, вирішує розумові завдання [9, с. 5-8].

Використання наочності у навчанні старших дошкільників є невід'ємним, адже вона розвиває їхнє наочно-образне мислення, образну і асоціативну пам'ять. Відбувається перехід від наочно-дієвого мислення до наочно-образного. У мнемічній діяльності ефективними є довільне і мимовільне запам'ятовування. Довільне запам'ятовування залишається, головним чином, механічним: воно здійснюється за допомогою повторень. Але від повторень уголос діти переходять до повторень пошепки або мовчки. Мимовільне запам'ятовування відбувається, якщо матеріал є цікавим для дітей і викликає емоційний відгук. Проте стає можливим і засвоєння дій смислового запам'ятовування, ґрунтованого на встановленні змістових зв'язків між частинами матеріалу, що запам'ятовується, і елементами минулого досвіду, що зберігається у пам'яті. Отже, діти запам'ятовують краще емоційно насичені, повторювані, яскраво проілюстровані або зовнішньо привабливі елементи, поєднані з музикою або незвичною ситуацією [2, с. 3-34].

Е.Г. Азімов та О.М. Щукін визначають “наочність” стосовно навчання мови як “спеціально організований показ мовного матеріалу, предметів і явищ навколишнього світу з метою полегшення його розуміння, засвоєння і використання у мовленнєвій діяльності” [1, с. 152]. Незалежно від віку учнів, наочність використовується з метою:

- 1) інформування (засоби наочності використовуються для надання навчальної і пізнавальної інформації);
- 2) контролю (засоби наочності застосовуються для самоконтролю і контролю за характером знань і навичок, умінь, що формуються);
- 3) семантизації (засоби наочності допомагають при поясненні іншомовних слів і граматичних форм);
- 4) створення ситуації спілкування (зорові і слухові образи використовуються як опори для розуміння тексту, що сприймається учнями на слух чи читається);
- 5) стандартизації (зорові і слухові образи сприяють створенню мовленнєвих автоматизмів);
- 6) стимулу висловлювання (засоби наочності слугують опорою при організації мовленнєвого висловлювання).

Успішність навчання ІМ значною мірою залежить від правильного вибору видів наочності. У результаті проведеного нами аналізу методичної літератури (Азімов Е.Г., Щукін О.М., Гузь О.І., Станішевська О.В.) було виділено дев'ять критеріїв класифікації різних видів наочності, представлених у табл. 1:

Таблиця 1

Критерії класифікації видів наочності

Критерій	Вид наочності
Канал сприйняття	Зорова, слухова, змішана (зорова і слухова), м'язево-рухова, смакова, дотикова. Зорова наочність включає натуральну, художньо-образотворчу і графічну.
Рухливість (лише для зорової, змішаної, м'язево-рухової)	Статична, динамічна.
Характер	Фабульна, описова.
Тематичність	Однотемна, багатотемна.
Мета застосування	Основа, опора, стимул.
Ступінь автентичності	Автентична, адаптована (модифікована).
Місце існування образів (тип сприйняття)	Зовнішня (перцептивна) – сприйняття

	образів навколишнього світу, внутрішня (мнемонічна) – сприйняття образів, що зберігаються у пам'яті.
Предмет (явище) унаочнення	Мовна (словесно-мовленнева), немовна (предметно-зображальна).
Спосіб семантизації фактів мови (лексика і граматики)	Мовна (здійснюється через контекст, антоніми, синоніми, словотворчий аналіз, перелік, дефініцію, тлумачення), мовленнева (здійснюється у контексті, мовленнєвій ситуації), предметна (здійснюється шляхом демонстрації предметів, дій, що позначають слово).

Водночас термін “наочність” використовується у двох значеннях: 1) як опора на дидактичний принцип наочності, згідно з яким навчання будується на конкретних образах, що безпосередньо сприймаються учнями; 2) як використання спеціальних засобів навчання.

Зупинимося детальніше на другому значенні наочності.

Услід за Е.Г. Азімовим, О.М. Щукінін [1, с. 291], під засобами навчання ми розуміємо комплекс навчальних і технічних пристосувань, за допомогою яких здійснюється управління діяльністю учителя з навчання мови і діяльністю учня з оволодіння мовою. Засоби навчання полегшують оволодіння мовою і роблять його ефективнішим. Існують три групи засобів навчання, що адресуються в однаковій мірі і вчителю, і учню:

1. Аудіовізуальні засоби навчання (аудитивні, візуальні, змішані аудіовізуальні). Аудитивні засоби навчання слугують для передачі інформації і сприйнятті її за допомогою слуху. До них належить фонограма – грамзапис, магнітофонний запис, радіопередача. Візуальні засоби навчання слугують для сприйняття інформації за допомогою зорового аналізатору. До них відносяться відеограми. Виділяються три групи відеограм: натуральні (предмети, дії); художньо-образотворчі (навчальні малюнки, репродукції з картин, слайди, діафільми, діапозитиви, німі кінофільми, мапи); графічні (таблиці, зокрема підстановчі, схеми, зокрема логічні схеми мовленнєвої взаємодії); текстові (розмовні формули). Аудіовізуальні засоби навчання слугують для одночасного пред'явлення зорової і слухової інформації. До них належать відеофонограми – кіно-, теле- і діафільми зі звуковим супроводом, комп'ютерні програми.

2. Технічні засоби навчання (звукотехнічні, світлотехнічні, звукоsvітлотехнічні засоби і засоби програмованого навчання). Технічні засоби навчання включають апаратуру і пристрої, що використовуються у педагогічному процесі і самоосвіті для передачі і зберігання навчальної інформації, контролю за перебігом її засвоєння, формування і закріплення знань, навичок, умінь [1, с. 313]. Технічні засоби навчання не є втіленням інформації, а лише засобом для створення аудіовізуальних засобів навчання, які є втіленням інформації. Слід розрізняти технічні засоби навчання (апаратуру) і аудіовізуальні засоби навчання. До звукотехнічних засобів належать диктофон, касетний плеєр, магнітола, магнітофон, навушники, програвач (грамплатівок, компакт-дисків), радіоприймач. До світлотехнічних засобів належать відеокамера, діaproектор, кодоскоп, мультимедіа-проєктор, принтер, сканер, фільмоскоп, фотоапарат, фотопринтер, цифрова фотокамера, епіпроєктор. До звукоsvітлотехнічних засобів належать відеокамера, відеомагнітофон, кінопроєктор, монітор, обладнання для домашнього кінотеатру, телевізор, електронний перекладач, DVD-плеєр. До засобів програмованого навчання належить комп'ютерна техніка.

3. Мультимедіа є засобом навчання, який включає різні види інформації – у вигляді текстів, аудіо-, відео- і анімаційних елементів [1, с. 149]. За допомогою мультимедії здійснюється інтерактивна взаємодія з учнями. Виділяють три типи мультимедії: 1) спеціальні комп'ютерні навчальні курси, створені з метою навчання мов; 2) компакт-диски комерційного характеру, присвячені культурі, мистецтву, історії; 3) мультимедійні презентації, які дозволяють учителю самостійно готувати навчальні матеріали для демонстрації.

У час цифрових технологій вважаємо ефективним використання мультимедійної презентації, яку вчитель може самостійно виготовити, використовуючи програму PowerPoint, і за допомогою мультимедійного проєктору і ноутбука показати її дошкільникам під час заняття ІМ. Враховуючи інтереси і потреби учнів, учитель може використати у мультимедійній програмі аудіо-, відео- і анімаційні елементи. Неможливо переоцінити ефективність мультимедійної наочності для введення і повторення мовного матеріалу, для полегшення розуміння розповіді на слух, для контролю розуміння прослуханого, для навчання говоріння старших дошкільників.

Проілюструємо використання різних видів наочності, зокрема мультимедійної презентації, в процесі навчання старших дошкільників розуміння англомовних розповідей на слух.

Етап І. Підготовка до сприймання розповіді.

На цьому етапі учитель вводить новий мовний матеріал (лексичні одиниці та граматичні структури). Нові лексичні одиниці вводяться в опорі на наочність жесту. Метод повної фізичної реакції Дж. Ашера, як найбільш вдалий для початкового ступеня навчання ІМ, активізує кінетичну сенсорну систему через залучення м'язів. Обов'язковим є контроль засвоєння мовного матеріалу. Вчитель називає нові лексичні одиниці, а старші дошкільники показують рухи або малюнки.

Етап II. Аудіювання розповіді.

На цьому етапі учні слухають розповідь учителя в опорі на мультимедійну презентацію (рис. 1), в якій звуковий ряд співпадає з зоровим як 1:1.

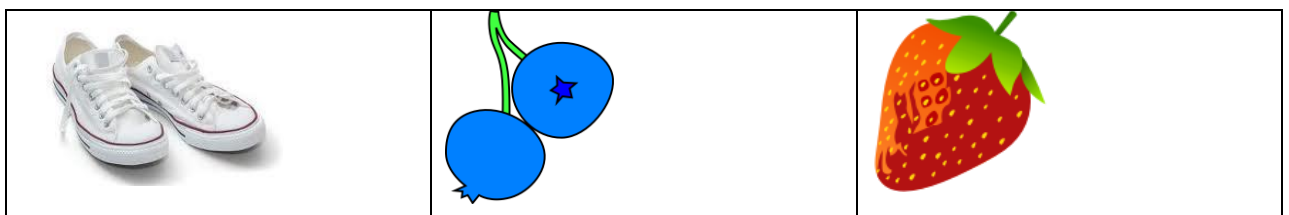
Рис. 1. Слайд з мультимедійної презентації до розповіді „Pete the Cat” Е. Літвіна

Етап III. Контроль розуміння змісту розповіді.

Завдання 1 передбачає перевірку розуміння загального змісту прослуханого.

Task 1: Що подобається котику Піту?

Бланк відповіді:

Завдання 2 передбачає перевірку розуміння детального змісту прослуханого.

Task 2: Пронумеруйте малюнки у порядку зміни кольору черевиків кота Піта.

Бланк відповіді:

	 (сині)	 (червоні)	 (білі)	 (білі)	 (коричневі)
Ключ:	3	2	1	5	4

З метою перевірки впливу створеної нами мультимедійної презентації в PowerPoint на процес навчання англomовного аудіювання старших дошкільників у червні 2013 року ми провели експериментальне навчання і описали його результати [3]. Таким чином, були відібрані елементи мультимедійної презентації, які позитивно впливають на загальне і на детальне аудіювання англomовних розповідей. Так, на розуміння дошкільниками:

1) основного змісту англomовного аудіотексту впливає використання ілюстративної статичної наочності без функціональних шумів чи з функціональними шумами; динамічної наочності без функціональних шумів. Недоцільним є використання динамічної наочності з функціональними шумами.

2) детального змісту англomовного аудіотексту (з 6-ти деталей) впливає використання ілюстративної статичної наочності з функціональними шумами чи динамічної наочності без функціональних шумів; статичної наочності без функціональних шумів. Недоцільним є використання динамічної наочності з функціональними шумами.

Отже, у статті проведено аналіз поняття „наочність”, запропоновано використання мультимедійної презентації як наочності для полегшення сприймання англomовних розповідей старшими дошкільниками на слух. Використання наочності з метою навчання старших дошкільників англійської мови має подальші напрями дослідження, зокрема перспективним ми вважаємо визначити види наочності для полегшення англomовного висловлювання учнів старшого дошкільного віку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азимов Э. Г. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам) / Э. Г. Азимов, А. Н. Щукин. — М.: Издательство ИКАР, 2009. — 448 с.

2. Английский язык в массовом дошкольном образовательном учреждении: методическое пособие. Вып. 2: Технология обучения иноязычной речи детей шестого и

седьмого года жизни / Л. Ф. Роптанова, В. В. Семкина, О. В. Сегал, Е. Е. Рябова. — Ульяновск: МПК ПРО, 2001. — 68 с.

3. Бігич О. Б. Зорово-слухові орієнтири сприймання та запам'ятовування англійського аудіотексту старшими дошкільниками: результати експериментального навчання / О. Б. Бігич, А. Г. Мокіна // *Materiály IX mezinárodní vědecko-praktická konference “Nastolení moderní vědy – 2013”*. – Díl 8. Pedagogika. Psychologie a sociologie. Hudba a život: Praha: Publishing House “Education and Science”, 2013. — С. 37-39.

4. Бурлак Д. Г. Методическое значение рисунка кроки в преподавании иностранных языков. (На материале английского языка) : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук : 13.00.02 “Теория и методика обучения” / Д. Г. Бурлак. — М., 1974. — 20 с.

5. Гузь О. І. Навчання усного англійського мовлення учнів початкової загальноосвітньої школи з використанням відеофонограми : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.08 „Теорія та методика навчання: германські мови” / О. І. Гузь. — К., 2005. — 20 с.

6. Плахотник В. М. Використання засобів зорового унаочнення у навчанні розуміння на слух фабульних текстів англійською мовою на початковому етапі: методичні розробки / В. М. Плахотник, М. Д. Бігич. — К.: Республіканський учбово-методичний кабінет технічних засобів навчання і навчально-наочних посібників, 1976. — 75 с.

7. Станішевська О. В. Наочність у навчанні усної англійської мови у 5-6 класі. (На допомогу вчителю-початківцю) / О. В. Станішевська. — К.: “Радянська школа”, 1964. — 109 с.

8. Федотова О. К. Использование слуховых и зрительных опор для активизации речевых навыков и умений на уроках английского языка в школе: учебное пособие / О. К. Федотова, Е. М. Онищенко. — Донецк: Донецкий государственный университет, 1987. — 83 с.

9. Rose C. Accelerated Learning / C. Rose. – New York: Dell Pub. Co., 1985. – 240 p.